

Atıf: Yıldırım, S. (2021). Evlenme Tercihlerinin Dönüşümünde Kuşaklararası Farkın Toplumsal Değişim Temelinde İncelenmesi: Iğdır Üniversitesi Örneği. *Sosyoloji Dergisi, 41-42, 53-79.*

Araştırma Makalesi / Research Article

EVLENME TERCİHLERİNİN DÖNÜŞÜMÜNDE KUŞAKLARARASI FARKIN TOPLUMSAL DEĞİŞİM TEMELİNDE İNCELENMESİ: İĞDIR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Sait YILDIRIM*

Öz

Toplumsal değişim, insan ilişkisi, iletişim ve eylemlerini dönüştürmektedir. İnsan, eylemlerini sosyal şartlara göre bina ederken benzer şekilde sosyal şartlar da insan eylemlerini organize eder. Toplum hayatında bireysel ve kurumsal anlamda her alan bu değişimden etkilenir. Toplumun önemli işlevsel mekanizmalarından biri olarak aile, bu değişimi bileşenlerinde hissetmektedir. Evlenme sürecinden evlenme tercihlerine ve ailenin kurumsal mahiyetine kadar temel aşamalarda değişimin etkisi gözlenmektedir. Bu çalışmada evlilik ve evlenmeye dair değişimin ebeveyn olarak X, Y ve Z kuşağı için kuşaklararası görünümü ortaya koyulmaktadır. Çalışmanın amacı X, Y ile Z kuşağının evlenme tercihleri üzerine kanaatlerinin karşılaştırılması ve bu durumun temel dinamiklerinin irdelenmesidir. Çalışmada Iğdır Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü kız öğrencileri ve anneleri örnekleme oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma tekniği kullanılarak yorumsamacı metodoloji ile veriler analiz edilmektedir.

13 kız ve 13 anne olmak üzere toplamda 26 katılımcı ile evlenme tercihleri, evliliğin mahiyeti, evlenme yaşı, boşanma sebepleri günümüzdeki evliliklerin değerlendirilmesi ve gelecekte aile kurumunun varlığına dair kanaatleri içeren konularda sorular yöneltilmiştir. Alınan yanıtlarda toplumsal değişim temelinde şartlara göre biçimlendiği görülmüştür. Evlilik tercihleri ve beklentiler noktasında Y ve Z kuşağında farklılıklar dikkat çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Değişim, Evlenme Tercihleri, X Kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı

---

*Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, sait.yildirim@igdir.edu.tr;
ORCID: 0000-0002-6044-2447

Examination of the Intergenerational Difference in the Transformation of Marriage Preferences on the Basis of Social Change: The Case of Iğdır University

Abstract

Social change transforms human relations, communication and actions. While man builds his actions according to social conditions, similarly, social conditions organize human actions. Every area in social life, individually and institutionally, is affected by this change. As one of the important functional mechanisms of society, the family feels this change in its components. The effect of change is observed in the basic stages from the marriage process to marriage preferences and the institutional nature of the family. In this study, the intergenerational view of the change in marriage and marriage for X and Y and Z generations as parents is presented. The aim of the study is to compare the opinions of the X, Y and Z generations on their marriage preferences and to examine the basic dynamics of this situation. In the study, female students of Iğdır University School of Applied Sciences Department of Social Work and their mothers constitute the sample. In the research, data are analyzed with interpretative methodology using qualitative research technique. A total of 26 participants, 13 girls and 13 mothers, were asked questions about their preferences for marriage, the nature of marriage, the age of marriage, the reasons for divorce, the evaluation of current marriages, and their opinions on the existence of the family institution in the future. In the responses received, it was seen that it was shaped according to the conditions on the basis of social change. In terms of marriage preferences and expectations, the differences in Y and Z generations were remarkable.

Keywords: Social Change, Marriage Preferences, Generation X, Generation Y, Generation Z

Giriş

Toplumsal değişim, sosyal yapıdaki kurumsal düzeni ve insani ilişkilerin dönüşmesine yol açmıştır. Aile, toplumun en temel kurumlarından birisi olarak bu değişime maruz kalmakla birlikte varlığını devam ettirmektedir. Kurumsal değişim, evlenme biçiminden evlenme tercihlerine, evlilik beklentisinden evlenme ritüellerine, evlenme yaşından aile içi rollere kadar her alanda dikkat çekmektedir. Modernleşme sürecinde, kentleşme, göç, makineleşme, eğitim, sosyal ve iş imkânlarının artması, kadınların sosyal konumunun güçlenmesi, yukarıda bahsedilen dönüşümlerin daha hızlı yaşanmasına yol açmaktadır. Modernleşme

ile birlikte ailenin kurumsal değişimi, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinin azalması ve medya etkisi temel olarak kuşaklar arasındaki ayrımın kavramsal ve kuramsal alt yapısını oluşturmaktadır. Değişimin yönünü kuşaklararası yönünde ele almak algı ve kanaatlerin daha sağlıklı biçimde çözümlenmesine aracılık etmektedir. Bu sebeple çalışmada kuşaklar arası dönüşüm, anne ve kızları üzerinden X, Y ile Z kuşaklarının evlenme tercihlerine yönelik kanaatlerini inceleyerek ele alınması tercih edilmektedir. Kısaca X kuşağı 195-1980 arasında doğan, Y kuşağı 1980-2000 arasında doğan ve Z kuşağı 2000 yılı itibariyle doğan bireyleri kapsamaktadır. Teorik olarak toplumsal değişimin temel dinamiklerine değinilerek aile ve evlenme üzerindeki etkilerine yer verilmektedir. Bu çalışmada evlenme tercihlerinin kuşaklar arası dönüşümünün boyutu incelenmektedir. Araştırmada X, Y ve Z kuşağı kadınları örnek alınmıştır. 13 anne ve 13 kız olmak üzere 26 kadın katılımcı ile nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini Iğdır Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü öğrencileri oluşturmuştur. Gönüllülük esasına göre gerçekleştirilen çalışmada, araştırma soruları için etik kurul belgesi temin edilmiştir. Sorular içerisinde demografik bilgilerle birlikte evlenme süreci, evliliğe dair beklentiler, değişen toplum yapısında evliliklerin kurumsal görünümüne dair sorulara yanıt aranmıştır. Elde edilen cevaplar X, Y ile Z kuşağının benzer ve farklı kanaatlerine göre kategorize edilerek analiz edilmiştir.

1. Amaç, Yöntem ve Metodoloji

Türkiye'de evlilik ve aile kurumuna dair önemli dönüşümler 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle yaşanmaya başlanmıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, kentleşme ve makineleşme ve göç, kültürel değişimin hızlanmasına yol açmıştır. Bu süreçte toplumun bileşeni olan tüm kurumlar etkilenmiştir. Geleneksel yapıların gücü aşınarak modern ve organik ilişkiler güçlenmiştir. Bu süreçte değişiminin önemli bir sacayağını aile oluşturmuştur. Kentleşme ile birlikte geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmış ve değerlerin etkisi tedricen ortadan kalkmıştır (Altuntek, 2001: 17-20). Aile ile birlikte evlenme biçimi ve tercihleri de bu süreçte önemli değişimler geçirmiştir. Bu çalışmada değişimin doğrudan şahidi olan iki kuşak bireylerin kanaatlerine başvurarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Metodolojik olarak yorumsamacı yaklaşım benimsenmiştir. Yorumsamacı söylemde toplumsal değişimin, toplumsal aktörlerin kanaatleri üzerinden tespiti ve teşhisi mümkündür (Miller, 1996: 14-17). Bu çalışmada durum saptayıcı bir yöntem ile kuşaklar arasındaki ilişki ve iletişimin toplumsal değişim bağlamında irdelenmesi esas alınmaktadır. Çalışmada amaca yönelik örneklem seçimi tercih edilmiştir. Araştırma kapsamına uyan tüm katılımcılar çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca alınan cevapların belli noktadan sonra aynı cevaplar ekseninde yoğunlaşması da örneklemin yeterli olduğuna dair bir sınır

olarak değerlendirilebilir (Neuman, 2014: 121). Kuramsal olarak evlenme tercihleri ve beklentileri noktasında sosyal mübadele kuramı ilişki ve iletişimin iskeletini ortaya koymaktadır. Bu kuramın öncüleri olan Homans ve Blau'dan aktaran Özen'e göre insanların yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu ilişki ve iletişimler mevcuttur. Bu ihtiyaçlar karşılıklı biçimde diğer bireyler ile pragmatik bir biçimde işletilmeye çalışılır. Süreç davranışın biçimine göre ödüllendirilir veya cezalandırılır. Mücadele sürecinde bireyler iletişim halinde oldukları partnerlerinden beklentileri ile güçlenir (Özen, 1992: 118-120). Bu gücün sürekli ve sürdürülebilir olması için kendisi de karşısındakinin taleplerine uygun olmaya çalışır. Kısaca mutluluk amacıyla karşılıklı olarak yapılan fedakarlığı içeren sosyal mübadelede evlenme tercihleri dikkate alındığında ortak yönleri ve talepleri olan bireyler daha kolay ve rahat anlaşabilirler. Bu durumda özellikle günümüzde yaşanan evlilik tercihlerinde bu mübadele ilkesinin belirleyici olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda evlilik tercihlerini toplumsal değişim odağında ele alırken uygulama bağlamında 13 anne ve kızı olmak üzere 26 kadın katılımcı ile nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma tekniğinde örneklem sınırlaması olmadığından alınan cevaplar bakımından yeterli ve doyurucu cevapların temini örneklemin boyutunu belirlemektedir. Araştırma örneklemini Iğdır Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Sosyal hizmet bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. X, Y ve Z kuşağı bireyler üzerine odaklanılan çalışmada öğrencilerden gönüllülük esasına göre katılım talebi olmuş, uygun olan katılımcılar ve anneleri ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın etik Kurul Başkanlığı aracılığı ile "Evlenme Tercihlerinin Toplumsal Değişim Bağlamında Kuşaklararası Etkisi" isimli nitel görüşme formu için 25.08.2021 tarihli, 2021/24 sayılı toplantıda gerekli etik kurul belgesi temin edilmiş olup etik kaygılar dikkate alınmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Toplumsal Değişim ve Evlilik

Toplumsal yaşamın sürdürülebilir olmasını sağlayan en temel kurum olarak aile, bireylerin biyolojik, fiziksel, duygusal, cinsel ve sosyal olmak üzere birçok ihtiyacını karşılamaktadır. Bunların yanında en önemlisi soyun devamı, bilgi ve birikimin kuşaklararası aktarımının sağlanması aile kurumunun temel işlevlerindedir. Geçmişten günümüze aile kurumu yapı ve süreç olarak farklılıklar geçirmiş olsa da üstlenmiş olduğu işlevler farklılaşmamıştır (Gökçe: 1976: 50-52). Aile yapısının dinamiklerini dönüştüren temel etken toplumsal değişimdir. Değişimin dayanağı ise bilimsel, teknolojik ve sosyal gelişmelerde aranmalıdır. Kırsal alanlarda evlilik ve aile kurma süreçleri özellikle aileler arasında gerçekleşmekteydi. Birbirine sosyal ve ekonomik anlamda denk ailelerin

çocukları evlendirilerek aileler gücünü birleştirdi. Bu süreçte bireylerin karar alma veya verme şansı oldukça zayıftı. Çünkü yaşam alanlarında herkesin birbirini tanıyıp tanımadığı, bireylerin kültürel kurallara uymasını kaçınılmaz kılmaktaydı (Connel, 1998: 167-169). Evlenme süreçlerinde de çiftlerin beklentileri bu ölçülere göre biçimlenmekteydi. Saygın bir aile olması, değerleri ve dinine bağlı olması ve ekonomik gücünün yeterli olması evlenecek kadınların temel taleplerini oluşturmaktaydı. Kadın da ailesi adına ve onların gücü ölçüsünde taleplerini dile getirebilirdi (Bora, Üstün, 2005: 56-57).

Toplumsal değişme sürecinde belirleyici faktör kadının sosyal konumunun dönüşmesi ile ilgilidir. Eğitim ve iş imkanlarının modernleşme süreci ile yaygınlaşması, ekonomik özgürlük noktasında kadını ön plana çıkarmaktadır. Kadınların sosyal yaşamda daha çok yer alması, yaşamları konusunda daha çok karar alma imkanı sağlamıştır. Bu noktada kentleşme ile birlikte geleneksel değerlerin etkisinin de yitmesi çevre baskısının ortadan kalkmasına yol açmıştır (Çiftçi, 1992: 149-151). Tüm bu bileşenler kadınların kendileri ve geleceklerine dair kararlarında seçici olmasını olanaklı kılmıştır. Evlenme tercihleri noktasında öncelikle evlenme yaşının uzaması kadınların eğitim ve iş yaşamına dahil olması ile açıklanabilir. Kadınlar, evlenmeden önce kariyer olarak belli aşamaya gelmeyi tercih etmektedir. Ayrıca evlendiğinde de kendi şartlarına uygun bir biçimde eş adayı istemektedir. Bu isteme süreci ve beklentileri belirleyen unsurlar ve bu unsurların zamansal olarak değişimi aslında çalışmanın temel araştırma alanını oluşturmaktadır (Aydın, Boran, 2010: 120-121). Kadınların gerek kişisel gelişimleri gerekse toplumsal dönüşümler bu noktada tercihleri belirleyen unsurları içermektedir. Ancak değişimin yönü ve beklentilerin ne olduğu konusunda doğrudan kadınlar ile muhatap olunması daha sağlıklı sonuçları ortaya çıkaracaktır.

Kentleşme ile birlikte aile yapısı ve evlenme süreçlerinin temel dinamikleri farklılaşmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi bilimsel, toplumsal ve ekonomik anlamda gelişmeler, modernleşme ve kentleşme hızını artırarak bireylerin kent merkezlerinde yoğunlaşmasına yol açmıştır. Artık ilişkiler rasyonel, kararlar bireysel biçimde alınmaya başlanmıştır (Kıray, 2006: 334-336). Aile yapısı geniş aileden çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Bireyselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte oluşan rekabet ortamında eğitim ve iş konusunda imkânlar bireyler için yeni statü aracına dönüşmüştür. Artık ailenin varlığı ve gücünden çok bireyin kendi kazanımları etkili ve belirleyici olmuştur. Ayrıca kent yaşamında kadınların da erkekler kadar olmasa da sosyal ve ekonomik imkânlardan faydalanması mümkün olmuştur (Gittins, 1991: 17-20). Kadınlar da kariyer yapma, meslek seçimi, ekonomik özgürlük ve statü sahibi olma konusunda güç sahibi olduğu için bu durum aile içi ilişkilere de yansımıştır. Evlilik ve evlenme süreçlerine

gelindiğinde kadınlar da erkekler gibi öncelikle iş ve kariyer açısından belli seviyelere geldikten sonra evliliğin olmasına özen göstermiştir. Bu durumda evlilik yaşı uzamakta ve bireylerin seçicilik tutumları arttığından evlenme zorlaşmaktadır. İki tarafın da ekonomik özgürlüğe sahip olması dolayısıyla evlilikler daha kolay sonlanmaktadır.

Evlenme tercihlerine bakıldığında ise geçmişte aile yapısı, dindarlık ve anlayışa dayalı beklentiler günümüzde oldukça farklılaşmaktadır. Geçmişten kasıt geleneksel yapıların güçlü olduğu yarım asır öncesine kadar öncesi için söylenebilir. Evlilikler çoğunlukla yakın çevre ve akrabalarından tercih edilirdi. Ailelerin büyümesi ve güçlenmesi ile birlikte içe dönük bir büyümenin benimsendiği görülmektedir (Yasa, 1973: 3-5). Ancak baştan belirtilmelidir ki günümüzde evliliklerden beklenen en önemli iki husus aldatmaya karşı güven, şiddete karşı merhamet duygularıdır. Şiddet ve saldırganlık eğilimleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de oldukça yaygındır. Medya ve sosyal medya olanakları ile şahit olunan vakalar kimi zaman örnek oluşturmaktadır. Yine aynı temelde medya ve sosyal medya etkisi ile aldatma vakaları oldukça yaygın biçimde görülmektedir. Kadın veya erkek fark etmeksizin evliliklerde aldatma vakaları oldukça fazladır. Şiddet, saldırganlık, aldatma ve benzeri sorunların kaynağında ilişki ve iletişimde yaşanan uyumsuzluklara dikkat çekmek gerekmektedir. Buradan da evlenme sürecinde bireyin karşısındaki bireyden beklentisini sağlıklı biçimde konumlandırmasının ne derece önemli olduğunu görmekteyiz. Ritüeller, maddi yükler ve daha birçok süreç günümüzde evliliklerin temelini oluşturmaktadır. Ancak yukarıda bahsedilen riskler uyumsuz bir çiftin evlenmesi ile ortaya çıkacak problemleri kaçınılmaz kılmaktadır. Günümüzde yaşanan evliliklerde aile etkisinin az olması bireylerin özgür ve istedikleri gibi karar almasını kolaylaştırırken bazen tercihlerde hataların yapılmasına yol açmaktadır. Geçmişte doğrudan ailenin tercih ve tasarrufu ile gerçekleşen birlikteliklerde aile etkisi olumlu olmakla birlikte evlenecek bireylerin uyumu veya duygusal yaklaşımları çokta dikkate alınmazdı. Ancak şimdi aile faktörünün etkisi olmadığı için bireyler doğrudan duygusal refleksler ile evliliğe adım atmaktadır. Bu durum çoğu zaman evliliklerin kısa zamanda sonlanmasına yol açmaktadır.

2.2. Evlilik ve Evlenme Sürecinde Kuşak Faktörü

Evlenme süreci belli ritüellere dayanmaktadır. Geleneksel yapılarda ritüellerin etkinliği modern yapılara göre daha fazladır. Y kuşağı için evlilik süreçlerine bakıldığında evlenme aşamalarının kurumsal ve toplumsal bir anlam ifade ettiği görülmektedir. İlk olarak görücülüğe gidilerek gelin adayı erkeğin ailesi tarafından görülüp gençler tanıştırılır. Olumlu geçmesi durumunda söz kesimi ve belli süre sonra nişan yapılır. Düğün merasiminde nikâh kıyımı, bir gün öncesinde

kına gecesi yapılarak kısaca bir evlilik süreci gerçekleşmiş olur. Söz kesiminden düşüne kadar ev kurma ve birbirini tanıma süreci yaşanır. Süreçte aile ve çevre müdahalesi, gösteriş ve benzeri etkenler, bu etkenlere bağlı sıkıntılar evliliklerde yaşanan sorunların temelini oluşturmaktadır (Tezcan, 2000: 37-40). Toplumsal dönüşüm sürecinde evlenme süreci benzer niteliklerde işleyişlerden geçmekle birlikte zamanla tercihlerde farklılaşmalar söz konusu olmuştur. Evlenme tercihlerindeki farklılıklar, toplum yapısının dinamiklerine göre biçimlenmektedir. Şiddet ve saldırganlık eylemlerinin yaygın olduğu bir dönemde evlenecek kadınların merhametli, öfkesiz ve sabırlı bir eş adayı ile evlenmek istemeleri bir örnektir. Benzer şekilde kadının söz hakkının az olduğu, karar alma süreçlerinde yer almadığı bir dönemde, kadının tercih olarak kendisine saygı duyulmasını istemesi ve anlayışlı bir eş istemesi etmesi başka bir tercih örneğidir.

Evlilik, günümüzde yaşamın bir süreci olmaktan ziyade bir tercihe dönüşmüştür. Eğitim ve kariyer odaklı yaşam biçimi kadınlar için erkeklerde olduğu gibi evliliğin belli süre ertelenmesine yol açmıştır. 20'li yaşlarda veya öncesinde evlenen bir kadın için evlilik çoğu zaman bir kurtuluş olarak algılanabilir. Aile içerisinde iş yükü ve toplumsal kurallar, kız çocuğunu kimi zaman kısıtlamaktadır. Bu noktada evlilik bir özgürlük aracı olarak görülür (Campbel, 2012: 128-130). Kendi evinde otoriteye sahip olma arzusu ile evlenmek bir tercihe dönüşür. Bir yuvayı inşa etmek ve çocuklarına annelik yapmak, kendisine saygı duyan bir kocaya sahip olmak ve bu kocanın din ve değerlere bağlı olması kadın için önemlidir. Ancak günümüze doğru geldikçe iş ve ekonomik şartlar etkisi ile tercihler de farklılaşmıştır. Öncelikle evlenme eylemi bir tercihe dönüşmüştür. Devamında evlilik kriterleri aile ve çevreden ziyade kadının kendi kanaatleri ile biçimlenmiştir. Bu süreci de belirleyen unsurlar da mevcuttur. Arkadaş çevresi, medya ve sosyal medya etkisi ekseninde gösteriş olgusu oldukça belirleyicidir. Ancak bu detayların ötesinde evlenecek kadın ev hanımı olmak yerine ekonomik ve sosyal yaşamda var olmak, kariyerini sürdürmek, evlenme eylemini de bu sürecin bir parçasına dönüştürmek istemektedir. Bu sebeple kadınların kariyer anlamında gelişimlerine saygı duyulmasını beklemeleri bu açıdan dikkate alınabilir.

3. Literatür Değerlendirmesi

Evlenme biçimi ve tercihleri noktasında yapılan çalışmalar, bu çalışma kapsamında elde edeceğimizi verilerin sağlıklı biçimde izahı için önemlidir. Literatür değerlendirildiğinde belli oranda ilgili konuda çalışmalara ulaşılmıştır. Ancak birçok çalışmada doğrudan evlilik tercihleri üzerine odaklanılmadan toplumsal değişimin etkisi içinde aile yapısına yer verilmiştir. Yapılan çalışmalarda genel olarak nitel veya karma yöntemin benimsendiği görülmüştür.

Örneklem seçimleri belli sınırlılık ekseninde gerçekleştirilen literatürdeki çalışmalarda benzer sonuçların ortaya çıktığı dikkat çekmektedir.

Bakırcı (2020) 2008 yılında Giresun'da üç kuşağa yönelik dini, kültürel ve hayata yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada 62 görüşme ve 538 anket örnekleme oluşturmuştur. Çalışmada evlilik tercihi ve eş seçme üzerine kanaatlere de yer verilmiştir. Geçmişten günümüze evlilik tercihinde kadınlar, ekonomik ve sosyal açıdan güçlü erkekleri tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu tercihin yıllar geçtikçe etkisini yitirdiği dikkat çekmiştir. Bu dönüşümün sebebi ise yaşam şartlarının iyileşmesi ile insanların beklentilerinin dönüşmesi biçiminde açıklanabilir. İkinci önemli husus ise dindarlıktır. Ancak bu beklenti kuşaklar ilerledikçe önemini yitirmeye başlamıştır. Yine geçmişten günümüze evlilik tercihlerinde önemi azalan bir husus ailelerin soy sahibi olmasıdır. Özellikle geleneksel yapılarda ailenin tanınırlığı, gücü ve sosyal konumu evlilik tercihlerinde belirleyici olurken günümüzde daha çok çiftlerin doğrudan ilişki ve iletişimlerinin belirleyici olduğu görülmektedir.

Sungur ve arkadaşlarının 2017 yılında yaptığı çalışmada X ve Y kuşaklarının evlenme ve eş seçimi tutumları karşılaştırılmıştır. Çalışma örneklemini Düzce Üniversitesi'nde eğitim gören 521 öğrenci, 62 akademik personel ve 53 idari personel, toplamda 636 birey oluşturmuştur. Çalışmada dikkat çekici sonuç, kadınların çalışma yaşamına dâhil olmalarının artması ile zamanla evlilik tercihlerinde dönüşümüne yol açtığıdır. Evlilik ve evlenmeye bakış açıları zaman geçtikçe daha olumsuz bir nitelik kazanmıştır. Bu durum da yine ekonomik özgürlüğün artması ile açıklanabilir. Ayrıca medya ve sosyal medya etkisine dikkat çekilen çalışmada tanışma ve iletişim kurma noktasında geleneksel yöntemlerin tedricen ortadan kalktığı yönünde sonuca varılmıştır (Sungur vd., 2017).

Kublay ve Oktan'ın (2015) çalışmasında evlilik uyumu, değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından ele alınmıştır. 2013 yılında yapılan çalışmada Rize'de yaşayan 452 evli birey ile nicel görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada evlilik uyumunda romantik değerler, maneviyat, sosyal denkliğin önemli olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca evlilik uyumunda mesleki farklılığın belirleyici olmadığı dikkat çekmiştir. Evlilikte uyumun kişilik uyumu ile bağlantılı olduğu sonuçları, evlenme süreçlerinde bu faktörün dikkate alınması önerisi ile ortaya konmaktadır.

Dindar (2020) çalışmasında genç bireylerde evlilik yaşının uzamasının din sosyolojisi bağlamında ele alırken 15 birey ile mülakat gerçekleştirmiştir. Evlenme yaşının uzamasının önemli bir sebebi olarak olgunlaşma sürecinin geçmişe göre daha ileri yaşlarda olduğu düşüncesinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Ayrıca kentleşme ve bireyselleşme süreçleri ile evliliğin kurumsal ve

mahiyet anlamında dönüşüme uğradığı görülmüştür. Evliliklerden beklentinin yüksek olması, evlenme sürecinde önemli bir maddi yükümlülüğün oluşması gençlerin evlenme süreçlerini ertelemelerine yol açmaktadır. Geçmişten farklı olarak iş ve eğitim süreçlerinin daha geniş zaman dilimlerinde olması da evliliklerin daha ileri yaşlarda olmasına yol açmıştır.

Albay ve Atila Demir'in (2014) çalışmasında kuşaklararası aile değerlerine yönelik tutumlara ilişkin bir karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada 25 ebeveyn ve çocukları ile nitel görüşme gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler 55 yaş ve üzeri bireylerden oluşmuştur. Temel farklılıkların din ve dindarlık, saygı ve saygınlık, otorite ve iktidar ilişkileri üzerine biçimlendiği tespit edilmiştir. Değişen toplum şartlarında kadının çalışması, toplumsal görünümünün değişimi konusunda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Gençlerin, ebeveynlerine göre değişime daha açık oldukları, modernleşme ve teknolojik gelişmeler aracılığı ile gözlenmiştir. Ayrıca yeni kuşağın dini ve kültürel değerlere bağlılığının azaldığı dikkat çekmiştir.

Baş (2021) çalışmasında evlilik konusunda modernleşme sürecinin kuşaklararası değişimini incelemiştir. Araştırma sürecinde üç kuşaktan da evli olan toplam 47 birey ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma bulgularında özellikle ikinci kuşak ve sonrasında bireyciliğin, romantik ilişkilerin ve kişisel taleplerin belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Modernleşme süreci ile duygusal ilişkilerin güçlendiği dikkat çekmiştir. Evlilikten beklentiler kuşaktan kuşağa değişmiştir. Ancak çocuk sahibi olma arzusu her üç kuşak için de ortak evlilik beklentisini oluşturmuştur. Evlilikten beklentiler kuşaklar ilerledikçe artmaktadır.

Toprak Gültekin ve Parlar'ın (2019) çalışmasında kadınlarda evlenme biçimi ve sürecinin evlilik doyumuna etkisi incelenmiştir. İstanbul'da yaşayan 25-50 yaşındaki 20 katılımcı ile nitel görüşme gerçekleştirilmiştir. Kadınların evlilik beklentilerine bakıldığında eşinin korumasını istemek, çocuk sahibi olmak, sevgi ve saygının olması, özgür olmak, dini yaşayış noktasında uygun olmak biçiminde kategorize edilmiştir. İlişkide doyum konusunda ekonomik özgürlük, kişisel özelliklere müdahale, aile müdahalesi, cinsel sorunlar ve beklentilerin karşılanmamasının kadınların evlilik doyumunu konusunda doğrudan etkili olduğu belirtilmiştir.

4. Uygulama

Evlilik tercihlerinin kuşaklar arasında dönüşümünün incelendiği bu çalışmada 13 anne ve kız olmak üzere toplamda 26 katılımcıyla nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgularda anne ve kızlarının cevapları karşılıklı biçimde

aktarılmıştır. Bu vesile ile aynı ailede anne ve kızın kanaatleri karşılaştırılabildiği gibi genel olarak X, Y ve Z kuşağı kadınların evlilik tercihleri ele alınması mümkün olmuştur. Katılımcılar İğdır Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma gönüllülük esasına göre yapılmış olup çalışma soruları için gerekli etik kurul belgesi ilgili kurumdan temin edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı bilgileri

(K1, 22, İlçe, Lise, Akdeniz)	(A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K2, 20, Şehir, Lise, Güneydoğu Anadolu)	(A2, 39, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 15 yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K3, 24, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu)	(A3, 52, Köy, Eğitimsiz, Güneydoğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş)
(K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu)	(A4, 62, Köy, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 20 yaşında görücü usulü evlenmiş)
(K5, 18, İlçe, Lise, Doğu Anadolu)	(A5, 37, İlçe, İlkokul, Doğu Anadolu, 16 yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K6, 21, İl, Lise, Akdeniz)	(A6, 42, İl, İlkokul, Akdeniz, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K7, 20, Köy, Lise, Karadeniz)	(A7, 49, Köy, İlkokul, Karadeniz, 24 yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K8, 23, İlçe, Lise, Güneydoğu Anadolu)	(A8, 41, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 16 yaşında severek evlenmiş).
(K9, 20, Köy, Lise, Karadeniz)	(A9, 54, Köy, Karadeniz, 21 yaşında kaçırma ile evlenmiş).
(K10, 22, İl, Lise, Güneydoğu Anadolu)	(A10, 38, İl, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 20 Yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K11, 21, İlçe, Lise, Doğu Anadolu)	(A11, 51, İlçe, Lisans, Doğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).
(K12, 21, Şehir, Lise, Doğu Anadolu)	(A12, 41, Şehir, Ortaokul, Doğu Anadolu, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).

(K13, 19, Köy, Lise, Akdeniz)	(A13, 40, Köy, Lise, Akdeniz, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).
-------------------------------	--

Tablo 1’de görüldüğü gibi 13 anne ve 13 kızı olmak üzere toplamda 26 kadın katılımcı ile nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kızlar genelde 18-24 yaş arasında olup annelerin yaşları değişmektedir. Annelerin neredeyse tamamı görücü usulü ile evlenmiştir. Evlilik yaşlarının ise genellikle 16-20 arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Evlendiğiniz, evleneceğiniz süreci düşündüğünüzde eş adayınız için aradığınız kriterleri ve sebeplerini anlatır mısınız?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Her şeyden önce merhametli, anlayışlı ve saygılı bir insan olmalı. Eşine ve çocuklarına bağlı, onları koruyup kollamasını bilen savunucu biri olmalı. İletişim gücü sağlıklı olmalı çünkü aynı evin içinde zaman geçirilecek zıtlıklar olmamalı. Son olarak sabit bir mesleği olmalı.” (K2, 20, Şehir, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“İleride evleneceğim insanda aradığım kriterler: sadakatli, öfke kontrolünü sağlayabilen ve en önemlisi dışarıda yaşadığı sıkıntıları ailesine taşımaması gerekir bu da onun nerede nasıl davranacağını bilen biri olduğunu gösterir. Ayrıca sevgisini ve merhametini evli olduğu kişiye göstermeli ve hissettirmeli diye düşünüyorum.” (K6, 21, İl, Lise, Akdeniz).</p> <p>“İlerdeki eşimin bana, aileme karşı saygılı, sevgili, dürüst bir karaktere sahip olmasını isterim. Bunlar olmazsa aramızda güvensizlik, anlaşmazlıklar yaşanır. Ben vicdanlı ve merhametli biri olduğum için karşımdaki kişinin de vicdanlı ve merhametli olmasını isterim. Ev işlerinde bana destek olsun isterim, güzel yemek yapsın, ben hastalandığımda o yemek yapsın, evi temizlesin, her zaman destek olsun bana. Ahlaklı olmasına bakarım daha çok, iyi mi, kötü mü, sorumluluk alabiliyor mu?” (K11, 21, İlçe, Lise, Doğu Anadolu).</p>	<p>“Görücü usulü küçük yaşta evlendiğim için o zamanlar kriterim yoktu. Şu an evlenmiş olsaydım saygılı, eşine ve ailesine bağlı, kötü alışkanlıkları olmayan anlayışlı bir eş istiyordum.” (A2, 39, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 15 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Evlilik sadece bir imza üzerine kurulan müessese değildir. Karşılıklı sevgi ve saygı her zaman önemlidir. Çünkü o insanla bir ömür geçirmek için adım atıyorsun ve aynı evi ortamlara giriyorsun sana her zaman ve her ortamda anlayışlı olacak, bunun yanında yalan söylemeyecek bir eş edayı evlilik gibi önemli bir kurum için önemli kriterler içinde olduğunu düşünüyorum.” (A6, 42, İl, İlkokul, Akdeniz, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Sağlıklı ve kişiliği oturmuş, ahlaklı ve dindar olması önemlidir. Ne yaptığını bilen sorumluluk sahibi, anlayışlı, sevgi dolu olmasına dikkat ederim. Kötü alışkanlıklarının olmaması da alkol, madde bağımlılığı, sigara kullanmaması da önemlidir.” (A11, 51, İlçe, Lisans, Doğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p>

Tablo 2’de evlenme kriterleri ve sebepleri sorgulanmıştır. Evlenme sürecinde karşı taraftan beklenenler ve kriterler sorgulandığında Z kuşağı kızlar genellikle saygı, sevgi, merhamet ve güven ilişkisi üzerine birleşen istekleri belirtmiştir. Anneler ise aileye bağlı, anlayışlı, din ve değerlerine bağlı bir eş adayı istemektedir. Z kuşağı kızlar için kriterler medya etkisi ile şiddet ve saldırganlık eğilimlerine maruz kalma tedirginliği ile merhamet duygusu eksenine odaklanmıştır. Anneleri ise dindar olması ve ailesine bağlı, anlayışlı bir eş adayı istemektedir. Ayrıca annelerin evlenme süreçlerine bakıldığında kendi rızaları ile evlenecekleri kişiyi seçmemiş olmaları, bu noktada anlayışlı bir eş adayı tercihlerini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3. Size göre evlilik ne anlama gelmektedir?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Hayatın tüm zorluklarını, yaşanacak olayları evleneceğim kişiyle beraber yardım ederek olayları kolaylaştırmak, her duyguyu paylaşacağım, birbirine nefes olacak bir hayat olması evliliktir.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Bana göre evlilik iki kişinin karşılıklı olarak her zorluğa ve darlığa karşı birlikte hareket edebilecekleri kapasiteye sahip bunun yanında birbirlerini seven bireylerin bu bağlılıklarının sonucu olarak çocuk veya çocuklar dünyaya getirerek bir zaman sonra kendilerine gösterdikleri fedakârlıkları aynı şekil ortak sahip oldukları çocuklara da göstererek hayırlı birer evlat sahibi olup tam anlamıyla bir yuva olmalıdır. Aile benim için bu demektir diyebilirim.” (K6, 21, İl, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Evlilik bana göre acıyı, tatlıyı, hayatı, hayatın güzelliğini paylaşmak, iyi günde kötü günde, sağlıklıta, hastalıkta, yoksullukta, bollukta her zaman hep yan yana olmak, kalp kalbe olmak demek. Sevinci, üzüntüyü paylaşmak, birisi üzülduğünde onun da içinin parçalanması demek, o güldüğü için gülmesi, o güldüğünde içinde gülücükler açması demek evlilik bence. Sadece bir kadın ve erkeğin evlenip de aynı evde yaşaması değil hep her yönde birbirine destek vermesidir evlilik, yani birbirini</p>	<p>“Küçük yaşta zorla evlendirildim evliliğin ne olduğunu, ne beklediğimi bilmiyordum benim için ölmektir. İstemediğim şeyleri yaşamaktı.” (A4, 62, Köy, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 20 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Bana göre evlilik öncelikle sünnet olduğu için yapılmalı ve bilindiği gibi cennet ucuz değil kazanmak için bir yardımcıya ihtiyacım var imanımın yarısı eşim olacak kişide olduğunu düşünüyorum. Ayrıca evlilik iki insanın hayatlarını birleştirmesi üzerine kurulur bu da ağır bir sorumluluktur aslında birçok konuda kendinde ödüne verebiliyorsun bu bir de çocukların varsa eğer daha da fazla ödümler ve evlenmeden önceki hayatından daha sorumluluk sahibi ve daha vefakâr bir birey oluyorsun. Çünkü evlilik bencilliği kabul etmeyecek kadar önemli bir sorumluluk olduğunu düşünüyorum.” (A6, 42, İl, İlkokul, Akdeniz, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Evlilik paylaşmaktır, sevinci, üzüntüyü, derdi, yalnızlığı. Katlanmaktır eşinin huysuzluğuna, eşine yeri gelince eş, arkadaş, anne, kardeş oluyorsun.” (A11, 51, İlçe, Lisans, Doğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p>

tamamlaması demek, her şeyi paylaşmak, yeri geldiğinde çocuk olmak, yeri geldiğinde yetişkin olmak demek evlilik.” (K11, 21, İlçe, Lise, Doğu Anadolu).

Evliliğin mahiyeti ve kuşaklar arasında anlam farkına bakıldığında cevapların birbirine yakın olduğu görülmüştür. Ancak şöyle bir nüans fark edilmiştir ki Z kuşağı kızlar evliliğe, zorluğa birlikte girmek amacını evliliğe yüklerken X ve Y kuşağı anneler zorluktan beraber çıkmayı evlilikle özdeş görmektedir. Geçmişte evlilikler öncesinde de evlilik sürecinde de problemlerin yaşanması söz konusuydu. Ancak günümüzde serbest yaşam tarzı ve kariyer planının yanında evliliğe yönelmek gençler için bir fedakârlık olarak algılanmaktadır. Bu sebeple de evliliği gerçekleştirme sürecinde zorlukla birlikte muhatap olmak Z kuşağı kadın için bir gereklilik olarak değerlendirilir.

Tablo 4. İdeal bir evlilik nasıl olmalıdır?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“İdeal bir evlilik güven sevgi saygı sadakat birbirine verebilmektir. Hayatını paylaştığın kişinin yanında mutlu ve huzurlu kalabilmektir.” (K1, 22, İlçe, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Eşlerin birbirine karşı sevgisi ilk olmalı sonra saygı, anlayış ve birbirini tüm özelliklerini tanımalı ki her durumda onu anlayabilsin, fiziksel özelliklerini değil ilk duygularını sevmeli, her koşulda birbirine kol kanat olabilmeli eşler evlilik böyle ideal olur.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Aşk güven sadakat eşliğinde ideal bir evlilik olmalıdır.” (K13, 19, Köy, Lise, Akdeniz).</p>	<p>“Birbirine saygılı olunması gerekmektedir her derdini durumunu paylaşabileceğin bir insan olmalıdır ve herkesin söz hakkının olması gerekir.” (A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“İdeal bir evlilikte sorumluluk kavramı yine çok önemlidir kişiler birbirlerine karşı sorumluluk sahibi olmalıdırlar. Bir problemle karşılaştıklarında birlikte aşmak için çaba sarf etmelidirler kaçmak yerine biz bir aileyiz iyi günde kötü günde beraber olmalıyız diyebilmelidirler. Bunun için de evli kişilerin beyinleri birbirleriyle uyusmalıdır diye düşünüyorum çünkü farklı yapı da olan kişiler birbirlerine olan beklentileri karşılanmayınca hayal kırıklığına uğruyor ve bu günümüzde boşanma sebebi dahi olabiliyor. Yani ideal evlilikte kişilerin birbirleriyle olan uyumları çok önemli faktörler içerisinde olduğunu düşünüyorum.” (A6, 42, İl, İlkokul, Akdeniz, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Erkek çalışması35 gerekiyor, eşine ve çocuklarına bakması gerekiyor. Bayanın da görevlerini yerine getirmesi gerekiyor, eşine çok saygılı olması gerekiyor, onun değerini bilmesi gerekiyor.” (A10, 38, İl, İlkokul, Güneydoğu</p>

	Anadolu, 20 Yaşında görücü usulü evlenmiş).
--	--

Tablo 4’de ideal evliliğe dair kanaatlere yer verilmektedir. Z kuşağı kızlar için ideal bir evlilik sevgi, duygusallık ve güven ilişkisinin tesis edilmesi ile mümkün görülmektedir. X ve Y kuşağı anneler için ise saygı, anlayış, sorumluluk ve mantık çerçevesinde bir ideal evlilik tasvir edilmektedir. Bu ifadeler ile ideal evlilik anlayışının rasyonellikten duygusallığa yöneldiği söylenebilir. Ayrıca ideal olanı isteyen bireylerin mevcut olandan noksan olanı istediklerini düşünürsek Z kuşağının sevgi beklentili bir evlilik isteği anlaşılabilir. Çünkü günümüzde yaşanan ilişkilerde yapay ve geçici ilişki ve hazların varlığı, insanların sevgi ve duygusallığa olan ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde anneler de anlayışsızlık, sorumsuzluk ve bilinçsizliklere maruz kaldıkları için ideal bir evlilikte duyarlılığın önemine değinmektedir.

Tablo 5. Size göre bir evliliğin sonlanmasına yol açacak sebepler nelerdir?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Bence bir evliliğin bozulmasında ki bir etken aldatmadır. Aldatma karşındaki insana duyduğu sevginin saygının olmadığını onu hayatında yok saydığı anlamına gelmektedir. Başka bir sebep ise psikolojik, fiziksel, cinsel şiddet bu durumun olması evliliğin bozulması için en büyük sebeptir. Başka bir sebep ise aileye dışarıdan bir müdahalenin olmasıdır.” (K1, 22, İlçe, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Eşler arasındaki güvensizlik, sevginin bitmesi, yine 3. Şahıslar, aldatma, şiddet, evlendikten sonra eşin değişmesi, sorumluluk bilincinin olmaması, cahil eş ve okuyan birinin evlenmesi ya da okuduğu halde kendini yetiştirememiş birisi.” (K3, 24, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Birbirine karşı duyguların yok olması, tahammülsüzlük, eşlerin birbirlerinin beden ve ruhuna zararlarında bulunması evliliği sonlandırmaktadır.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Bir evliliğin sonlanmasına yol açacak sebepler; kişinin artık kendini o ilişkiye ait olduğunu düşünmemesi bu da ancak karşındaki tutum ve davranışları yüzünden</p>	<p>“Aile içindeki şeylerin aile dışında sürdürülmesi ya da dışarıdan birisinin aile içine müdahale etmesi evliliğe son verebilir onun dışında aldatmak evliliği bitirir çünkü eğer bir kişinin gözü dışarıdaysa o evlilik yürümez.” (A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Şiddet, aldatma, kötü alışkanlıklar.” (A2, 39, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 15 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Kavgalar, eşlerin aileleri, anlaşmazlık, aldatma, geçimsizlik.” (A3, 52, Köy, Eğitimsiz, Güneydoğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Kavga varsa, küfür varsa o evlilik biter. Anlaşma yoksa ben hep fedakârlık yaptım kimse bir şey demesin diye Altan aldım bir</p>

<p>olabilir örneğin: aldatılmak insan onurunu son derece zedeleyici bir davranış olup birçok kişinin şans vermeden boşanmasına ya da ilişkisini bitirmesine sebep olabiliyor. Bu da zaten bir sadakatsizlik söz konusu beraberinde saygı derken bir evlilik böylece sonlanabileceğini düşünüyorum.” (K6, 21, İl, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Aldatma, yalan, suratsızlık, eşimin beni görmezden gelmesi, bağımlı olması her ne konuda olursa olsun, bana karşı tek değil çocuklarıma karşıda takındığı tavırlar, ilgisizlik ve en önemlisi şiddet.” (K8, 23, İlçe, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Hislerin tükenmesi başlıca sebeplerden biridir. Sadakatsizliği doğurabileceği gibi saygıyı da tüketebilir hissizlik. Evlilik sonrası sergilenen ciddi değişiklikler, paylaşılacak bir şeyin kalmaması, yükleri ağırlaştırmak ve en önemlisi şiddet (psikolojik, ekonomik, cinsel, fiziksel vb.) uygulamak bir evliliği sonlandırabilir.” (K12, 21, Şehir, Lise, Doğu Anadolu).</p>	<p>şekilde yürürüm.” (A4, 62, Köy, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 20 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Kötü alışkanlıkları, geçim sıkıntısı, geçimsizlik, anlaşamama, kavga, şiddet, hastalıklar...” (A7, 49, Köy, İlkokul, Karadeniz, 24 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Alkol, madde bağımlılığı, ihanet sebepler arasındadır.” (A12, 41, Şehir, Ortaokul, Doğu Anadolu, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p>
---	--

Tablo 5'te evliliklerin boşanmaya yol açacak sebeplerinin karşılaştırılması üzerinedir. Bu kapsamda temel karşıt faktörler Z kuşağı için aldatma ve duyguların tükenmesi iken X ve Y kuşağı annelerde şiddet, kötü alışkanlıklar ve aldatma olarak belirtilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi X ve Y kuşağından Z kuşağına doğru taleplerin rasyonellikten romantizme kaydığı dikkat çekmiştir. Bu kapsamda, boşanma sebeplerinin de rasyonellikten duygusalığa evrildiği görülmektedir. Günümüz şartlarında, flört ilişkisi, erken yaşta cinsel deneyim vb. ilişkilerin yaygın olması duygu ve tutkunun erken yaşta tüketilmesine yol açmaktadır. Gençler ise tüketilen duygulara yönelik bir ihtiyaç duymaya başlamaktadır. Geçmişe yönelik yani X ve Y kuşağı için bakıldığında daha çok, maruz kaldığı şiddet eğilimlerinden şikâyetçi olmaktadır. Bu durumun yanında kötü alışkanlıklardan kaynaklı problemler de boşanma konusunda belirleyici olmaktadır.

Tablo 6. Sizce ideal evlilik kaç yaşlarında olmalıdır?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
“Kız için 27-28 erkek için 30.” (K3, 24, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).	“Eskiden erkekler için askerden gelmesi gerekirdi yirmi, yirmi bir filan kızlar içinde durum öyleydi

<p>"Bence ideal yaş değil insan ne zaman hazır hissediyorsa, evliliği istiyorsa onun için o evlilik yaşı olmalı. Bir yaş sınırı değil herkesin kendi tercihi belirlemeli." (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>"Bence kadınlarda 23-28 erkeklerde 25-30." (K7, 20, Köy, Lise, Karadeniz).</p> <p>"Kadın:28-30 Erkek:30-35." (K8, 23, İlçe, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>"İdeal evlilik yaşı bana göre yoktur çünkü kişi eğer günümüz kapsamında kendini donanımlı hissediyorsa maddi, manevi açıdan, sorumluluğun altından kalkabilecek güçte hissediyorsa 18 yaşında da evlenebilir bu hiç sorun değil ama kendini hazır hissetmiyorsa 50 yaşında bile evlenmesin çünkü evlilik çok önemli bir müessese ve bunun üstesinden gelebilmek için yeterli olgunluğa erişmek gerekiyor. Bunun yaşla alakalı olduğunu düşünmüyorum bu sadece kişinin kendini hazır hissettiği her dönem için geçerli." (K10, 22, İl, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>"Bence ideal evlilik yaşı 25-30 yaşlarında olmalı, çünkü insanlar artık mesleğini eline alıyor bu sefer evlilik düşünüyorlar, bu yaşlarda hem de sorumluluk alabiliyorlar." (K11, 21, İlçe, Lise, Doğu Anadolu).</p> <p>"30-35 yaş aralığı evlilik için iyi bir zaman dilimi. Gerçekçi olursak günümüz şartlarında kendi ayaklarının üzerinde durabilmek için yıllarca çalışmak gerekir. Ekonomik özgürlük cinsiyet fark etmeksizin önemli bir rol oynar ilişkilerde. Yetişkin bir insan edindiği tecrübeler ve donanımlarla daha mantıklı kararlar alır ve bu da sağlıklı bir evliliğin temelini oluşturan etkenlerden biridir." (K12, 21, Şehir, Lise, Doğu Anadolu).</p>	<p>ama şimdiki şartlara göre bu değişti artık bir iş sahibi olduktan sonra ya da okulu bitirmesi gerekiyor. Kız içinde erkek içinde şu anki evlilik yaşları 23-25 olmalı." (A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>"20-25." (A5, 37, İlçe, İlkokul, Doğu Anadolu, 16 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>"23-24." (A7, 49, Köy, İlkokul, Karadeniz, 24 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>"Kadınlarda 23,25 arası olmalı, erkeklerde ise 25,30 arası olmalıdır." (A8, 41, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 16 yaşında severek evlenmiş).</p> <p>"Bana göre evlilik için ideal yaş 23 veya 24 tür." (A9, 54, Köy, Karadeniz, 21 yaşında kaçırma ile evlenmiş).</p>
---	---

Tablo 6'da ideal evlenme yaşı sorulmuştur. Evlenme yaşında X, Y ve Z kuşağı arasında farklı görüşler dile getirilmektedir. Evlenme yaşı Z kuşağında daha yüksekken X ve Y kuşağında düşüktür. X ve Y kuşağından bazı katılımcılar 25 ve üzeri yaşı evlenmek için ideal olarak ifade etse de genel olarak 18- 24 yaş aralığını ideal evlilik yaşı olarak tanımlamaktadır. Buna karşılık Z kuşağı katılımcılar genellikle 25 ve üzeri yaşı evlenmek için ideal kabul etmektedir. Düşünüldüğü gibi eğitim ve iş açısından özgürlüğünü ele almış olan bireylerin evlenmesinin doğru olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bazı katılımcılar evlenme

sürecinde yaş faktörünün önemli olmadığını düşünmektedir. Bu durumun sebebi geç yaşta evlenmek veya evlenmemenin normalleşmesini, evliliğin bir tercihe dönüşmesini benimsemekten kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Evliliklere ailenin müdahalesi nasıl ve ne ölçüde olmalıdır?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Her konuda ailenin müdahale etmesini doğru bulmuyorum sonuçta evlilik iki kişilik olan bir şey başka bir insanın müdahalesi bir karmaşaya neden olur. Ama bazı durumlarda destek istemek de büyük bir hata bazen dışarıdan bir gözün yorumu daha doğru ve mantıklı gelebilir o yüzden orantılı olmalıdır ama bu oranı evli olanlar belirlemesi gerekiyor.” (K1, 22, İlçe, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Aile her şeye karışmamalı bence. Çiftler kendi aralarında halletmeli.” (K2, 20, Şehir, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Kesinlikle 3. kişileri dahil etmemeliyiz sadece belki onları gerektirecek durumlar olduğunda dahil etmeliyiz anne ve babalar taraf tutmamalı çünkü her olayı çift taraflı düşünmeliyiz.” (K3, 24, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Bence evlilik iki kişi arasında olmalı, çözemedikleri bir sorun olduğunda aileler yol göstermeli onun dışında karışılmamalı. Herkesin ayrı bir fikri olur eşler kendilerine göre değil insanlara, aileye göre yaşamaya başlar.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Bence hiçbir müdahalesi olmamalı sadece çocuğuna ne olursa olsun arkasında olduğunu belirtmeleri yeterlidir.” (K8, 23, İlçe, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p>	<p>“Çoğu konuda karışılması taraftarı değilim ama bazı konularda danışmak için fikir almak için müdahale etmelidirler.” (A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Eğer sorun çok büyürse dahil olunmalı onun dışında kendi arasında eşlerin halletmesi gerekir.” (A3, 52, Köy, Eğitimsiz, Güneydoğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Ailenin müdahalesi hemen her konuda olmalıdır çünkü aile hayatın her döneminde eşten önce ve sonra da vardır.” (A5, 37, İlçe, ilkokul, Doğu Anadolu, 16 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Eşler arasında bir anlaşmazlık yaşandığında aileler çok da müdahale etmemeliler. En ufak tartışmada anlaşmazlık, ailelere yansıtıldığında olaylar daha da büyüyor, hem eşler hem aileler yıpranıyor ve çocuklar da varsa onların da psikolojileri bozuluyor bu nedenle eşler sorunlarını mümkün olduğunca kendi aralarında halletmelidir. Bazen içinden çıkmaz sorunlar olabiliyor böyle durumlarda ailelere danışılabilir, Akli selim bir şekilde ortak yol bulunarak sorunlar çözülür.” (A11, 51, İlçe, Lisans, Doğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Ailelerin müdahale etmesi gereken noktalar olmalıdır. Zaten onlar bir şekilde sen istesen de istemesen de seni yönlendiriyorlar. Genel olarak ayrılığa karşı koyuyorlar, sabırlı olmayı tavsiye ediyorlar ve öyle de olmak gerekiyor.” (A12, 41, Şehir, Ortaokul, Doğu</p>

	Anadolu, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).
--	--

Tablo 7’de evliliklere aile müdahalesinin nasıl ve ne ölçüde olması gerektiği sorgulanmıştır. Evliliklerde geçmişten günümüze önemli bir problem alanı ebeveynlerin evlenecek olan çiftlere müdahalesidir. Bu müdahale evlenme sürecinde olduğu gibi evlilik sonrası süreçte de devam etmektedir. Birçok çalışmada tartışma, çatışma ve şiddet eylemlerinin temelinde aile müdahaleleri yer almaktadır. Aile müdahalesi geçmişte olduğu gibi günümüzde de mevcuttur. Hatta X ve Y kuşağı için eşinin ailesi ile birlikte kalma durumu söz konusu olabilir. Ancak Z kuşağı daha bağımsız bir biçimde yaşamakta, aile müdahalesini açıkçası dikkate almamaktadır. Aile müdahalesinden en çok muzdarip olan X ve Y kuşağı katılımcıları genel olarak ailelerin belli durumlarda evliliklere müdahale etmelerini gerekli görmektedir. Bu kanaatin mevcut durumda evlenecek yaşta kızları olduğu için onların evliliklerine müdahil olmalarını gereklilik olarak görmelerinden ifade etmiş olabilirler. Z kuşağı kızlar ise ailelerin veya üçüncü kişinin evliliğe müdahale etmemeleri gerektiğini ifade etmektedir. Bu yaklaşım da Z kuşağının yine bağımsız karar alma isteklerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. Günümüzde yapılan evlilikler üzerine bir değerlendirme yapar mısınız?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Günümüz evliliklerinde aile yapıları daha dayanıksız insanların yaşam standartlarının değişmesi tüketim alışkanlıklarını ve beğenilerini değiştirdi bu da insanların beklentilerinin artması tatmin olamamalarına neden oldu, aile içerisinde tartışma ortamının var olmasını sebep oldu. Sosyal medyanın da etkisiyle başka insanlara özentiliğin oluşması kendi imkânları dışına çıkma istediğin doğmasıyla evliliklerin bozulmasına sebep olmaktadır bence günümüzdeki evliliklerin çoğu maddi duruma göre ilerlemektedir” (K1, 22, İlçe, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Günümüzde evliliklerde bağlılık kalmadı aldatma, boşanma çok normalleştiriliyor. En ufak bir sorunda bile tahammülsüzleştiler eşler birbirine, evlilikler artık sevgi üzerine</p>	<p>“Günümüzde bir evliliğin olabilmesi için öncelikle maddi duruma bakılıyor bir işi olmazsa o evliliğe olumsuz bakılıyor zaten yaşadığımız zamana da baktığımızda işi olmayan kişinin bir ev geçindirmesi çok zor onun dışında özentiliğin artmasıyla insanlar bencilleşiyor ve elindekiyle yetinmeyip daha lüks daha iyi olanı istiyor bu da tartışmaya neden oluyor ve zamanımızda evli kişiler de olsa aldatma ve yalan daha çok o da evliliğe zarar veriyor.” (A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Günümüzde internetten bile eş adayları bulunuyor bunu hiç doğru bulmuyorum. Evlilikler çocuk oyuncu gibi ciddiyetsiz bir şekilde yürütülüyor ve iki taraf birbirini tam tanımadan evlilik kararı alıyor. Evlilik günümüzün modası olmuş.” (A2, 39, İlçe,</p>

<p>değil daha çok maddiyat üzerine kurulmaya başladı.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Günümüzde yapılan evliliklerde özellikle en dikkatimi çeken füzuli ihtiyaçlar yani isteklerin çok oluşu, aza kanaat getirmemek, bu isteklerin çok olması kişinin ilerde sevgisini yok olabileceğini gösterir çünkü bir taraf sürekli istek de bulunursa karşı tarafın karşılayabileceği bir gücü yoksa eğer bir süre sonra sevgiyi etkiliyor. Daha sonra tartışmalar yani günümüzde yapılan evliliklerin değerlendirilmesi benim için istekler çok, beklentiler çok, ihtiyaçlar da çok. Bunun da en büyük sebebi gösteriş, ihtiyaç fazlalığı yani gerçekten de en çok maddi anlamda bu günümüzdeki evliliklerin çöküşünü belirleyen etken maddi faktör.” (K10, 22, İl, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Günümüzde kadınlar daha çok maddiyata önem veriyor, evlendiği zaman, evleneceği kişiye parası var mı, arabası var mı, evi var mı, bana iyi bakabilecek mi, lüks yaşatabilecek mi, bunlara bakıyorlar maalesef. Ahlaka, iyi mi, kötü mü bunlara bakılmıyor. Erkekler de daha çok kadının güzelliğine, gözü güzel mi, yüzü güzel mi bunlara bakıyor. Erkek evleneceği kadını hiç makyajsız görmemiş, hep güzel, bakımlı şekilde görmüş evlendiği zaman eşini makyajsız gördüğünde soğuyor ve boşanma sebebi yaratıyorlar.” (K11, 21, İlçe, Lise, Doğu Anadolu).</p>	<p>İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 15 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Günümüzde yapılan evlilikler tam olarak evlilik sayılmaz evcilik oyunu gibi insanlar aile kurmaktan çok eşyalara ve maddi şeylere odaklanmış durumdadır.” (A5, 37, İlçe, İlkokul, Doğu Anadolu, 16 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Bu zamandaki evlilikler daha çok maddiyata dayanıyor, kaç tane ev, kaç tane araba, ne kadar para vb. maddiyat bitince evlilik de bitiyor, şimdiki kadınlar da yokluğa katlanmıyor, daha düğün olmadan anahtar teslim, tam donanımlı ev dayatıp döşüyor. Şimdiki evlilikler gününbirlik evlilikler. Bugün evlenip üç gün sonra boşanıyorlar, bir yastıkta kırk yıl kocamak artık kalmadı, kimse kimsenin kahrını da çekmiyor artık. Önceden olsa boşanmak ayıplanırdı aman kimse duymasın, bilmesin diye katlanırdı insanlar veya çocuklar için katlanırlardı, yuva dağılmasın çocuklar yetim öksüz kalmasın eller ne der diye üstü kapatılırdı, yokluğa eziyete katlanılırdı insanlar fakat kimse artık katlanmıyor, en ufak bir tartışmada ayrılma kararı alıp yolları ayırıyorlar bu nedenle günümüzde boşanmalar da artmış durumda.” (A11, 51, İlçe, Lisans, Doğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Günümüzde evlilik de boşanma da moda haline gelmiş durumda. Bazı insanlar yalnızca gösteriş yapmak için bile evleniyor. Ben bu evliliklere inanmıyorum, çok küçük şeyleri bahane ederek evliliği bitirebiliyorlar. Hiç tasdik etmiyorum.” (A12, 41, Şehir, Ortaokul, Doğu Anadolu, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p>
---	--

Tablo 8’de günümüzde yapılan evliliklerin değerlendirilmesine yer verilmektedir. Z kuşağı kadınlar günümüzdeki evlilikleri maddiyat temelli bulmaktadır. Gösterişçi tüketim temelinde insanların füzuli ihtiyaçlar oluşturarak maddi bir birlikteliğin oluşturulduğu ifade edilmektedir. Ayrıca sosyal medya aracılığı ile evliliklerin mahiyetinin tükendiği belirtilmektedir. X ve Y kuşağı anneler ise evlilikleri maddiyat temelinde kurulan birliktelik olarak değerlendirmektedir.

Evlenenlerin evliliği yeterince ciddiye almadığını ve bu sebeple kısa zamanda boşanmaların yaşandığı ifade edilmektedir. Evlenmenin de boşanmanın da moda haline geldiği ve bu sebeple ailenin öneminin azaldığı; eşler arasında fedakârlık ve sabır olmadığı için evliliklerin kolayca bitirildiği aktarılmaktadır.

Tablo 9. Evliliği sağlıklı bir şekilde yürütebilmenin sırrı nedir?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Çiftlerin birbirlerini dinleyebiliyor olması yani iletişim kurabiliyor olması önemlidir. Sadece dinlemekten ziyade anlamak ve davranışlarında bunu göstermek gerekiyor. Bir diğeri ise çiftlerin birbirini iyi tanınması lazım neler boşanır nelerden hoşlanmaz neyden rahatsız olur neyden mutlu olur ve bu durumlarda tepkisinin davranışının ne olabileceğini önceden bilmektir.” (K1, 22, İlçe, Lise, Akdeniz).</p> <p>“Birbirlerine daima eşler açık olmalı, her zaman anlayış olmalı. Kimsenin sözüyle, düşüncesiyle, ne der acaba insanlar ile evlilik yürütülmemeli. En başta da sevgi ve saygı olmalı.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Tarafların birbirini anlayabilmesi, hassasiyeti kaybetmemek, her şeyi konuşarak aşabilmek, ortak paydada buluşabilmek, duyguları harcamamak...” (K12, 21, Şehir, Lise, Doğu Anadolu).</p>	<p>“Her iki taraf anlayışlı olmalı. Biri olmuyorsa bile diğeri taraftan almalıdır. Özellikle saygı asla kaybedilmemelidir.” (A2, 39, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 15 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Evliliği sağlıklı şekilde yürütmek çok kolay olmuyor çünkü ister istemez bazı konularda insanlık haliyle zıt düşülebiliyor. İki tarafta birbirlerine anlayış göstermelidir. Ancak o zaman sağlıklı bir ilişki söz konusu olacaktır.” (A6, 42, İl, İlkokul, Akdeniz, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Fedakarlık, güven, sabır olmalı. Haddinden fazla alışveriş yapılmamalı yani taraflar idareli olmalı ki o evlilik devam etsin.” (A10, 38, İl, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 20 Yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Evlilik karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü, sadakat çerçevesinde yürütüldüğünde mutlu sağlıklı bir şekilde ilerler. Eşlerin birbirini dinlemeleri, birbirlerine açık olmaları da önemli bir etkidir. Bir önemli unsur da sorumluluk sahibi olmak, görevlerini yerine getirmektir.” (A11, 51, İlçe, Lisans, Doğu Anadolu, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p>

Evliliğin sağlıklı biçimde yürütülmesinin yolları sorulduğu Tablo 9’da Z kuşağı katılımcılar anlayış ve iletişimin önemine dikkat çekmiştir. X ve Y kuşağı anneler de benzer şekilde anlayış ve fedakârlığın önemine değinmiştir. Güçlü bir evliliğin temeli sağlıklı iletişim ile mümkün olmaktadır. Bu süreç ise birbiri ile uyumlu çiftler arasında daha mümkün görülmektedir. Anlaşmazlık durumunda da uyumlu bireyler birbirlerine karşı sabırla yaklaşarak fedakarlık yapabilirler. Ancak uyumsuzluk olduğunda bireylerin fedakarlık yapmaya yönelik istekleri

olmayacaktır. Evliliklerde kişilik uyumunun önemsenmemesi, ilişkilerde çatışma ve tartışmaların birikerek artmasına yol açmaktadır. Bu durum ise evliliğin sağlıklı biçimde ilerlemesini engellemektedir.

Tablo 10. Aile kurumunun öneminin ortadan kalktığını düşünüyor musunuz, neden?

Z Kuşağı (Kız)	Y Kuşağı (Anne)
<p>“Aile kurumu önemini yitirdi bence. Canları isteyince evlenen istedikleri zaman boşanan ve bunu sürekli olarak yapan insanları görünce aile kurumunun önemini kaybettiğini bir kez daha anlamış oldum.” (K2, 20, Şehir, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Bence bu zamanda önemi kalmamış aile birbirine kan, sevgi bağı varken artık o bağlar yıkıldı. Maddiyat bağdan daha önemli oldu. Herkes birbirini çekememeye, dürüst olmamaya başladı. Büyüklerine karşı evlatların saygısı kalmadı. Aile içinde şiddet, küfür, çıkar girdi hassas ve önemi kalmadı ailenin bu zamanda.” (K4, 22, Köy, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p> <p>“Evet düşünmek istemezdim ama maalesef öyle. İnsanlar artık evliliği zorluk olarak kabul ediyor. Ve tercihler git gide azalıyor. Çünkü kimsenin evlilikten beklentisi yok. Evliliklerin çoğu da çok geçmeden sona eriyor. İnsanlar nerede o eski evlilikler diyor olmaları en büyük kanıtı...” (K7, 20, Köy, Lise, Karadeniz).</p> <p>“Çoğunluk olarak herkes başına buyruk yaşadığı için bağ olmadığını düşünüyor ve bu nedenle aile kurumunun da öneminin kalmadığını düşünüyorum bencilik ön planda olmaya başlamıştır.” (K8, 23, İlçe, Lise, Güneydoğu Anadolu).</p>	<p>“Evet ortadan kalktığını düşünüyorum çünkü insanlar birbirini memnun edemiyorsa bunu bir kurum nasıl yapabilir zaten de yapamıyor şimdiki duruma baktığımda evlilikler kadar boşanmalar da artıyor.” (A1, 48, İlçe, Ortaokul, Akdeniz, 23 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Hiç kalmamış. Kıymet kalmamış, kimse kimseye fikrini sormuyor. Herkes tek karar veriyor. Saygı Kalamış büyüklerine saygı göstermiyorlar çocuklar.” (A4, 62, Köy, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 20 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Evlilik kurumunun öneminin ortadan kalktığını düşünüyorum örneğin çevremizde olmasa da televizyonda, internette gördüğümüz üzere kültürümüzün bize gösterdiği ve olması gereken bir resmi evlilikler söz konusu olmayabiliyor. Aynı çatı altın da nikah yok ister birlikte yaşar sıkılırsak da ayrılırız düşüncesiyle bu kurumun önemini yitirdiğini söyleyebilirim.” (A6, 42, İl, İlkokul, Akdeniz, 19 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p> <p>“Kesinlikle şu an aile değeri kalmamış herkes kafasına göre takılıyor, başına buyruklar.” (A8, 41, İlçe, İlkokul, Güneydoğu Anadolu, 16 yaşında severek evlenmiş).</p> <p>“Yavaş yavaş kalktığını düşünüyorum çünkü kimsenin kimseye tahammülü, saygısı kalmadı.” (A13, 40, Köy, Lise, Akdeniz, 25 yaşında görücü usulü evlenmiş).</p>

Tablo 10'da görüldüğü üzere hem Z hem X ve Y kuşağı için aile kurumunun önemi günümüzde tükenmiş durumdadır. Günümüzde yaşanan ilişkilerde fedakârlığın olmaması ve bireylerin evliliğe dair yaklaşımlarının değersizliği, kurumsal anlamda aileyi yıpratmaktadır. Katılımcılar bu çıkmazı bireyselleşme ve tahammülsüzlük ile ifade etmektedir. Evliliğin günümüzde bir zorunluluk olarak değerlendirilmesi, evlilik yaşının uzaması ile birlikte aile kurumunun önemsizleştiği düşünülmektedir.

5. Tartışma

5.1. Evlenme Süreci ve Temel Beklentiler

Evlenme süreci, toplumsal değişime paralel biçimde farklılaşmakta ve dönüşen koşullara göre biçimlenmektedir. Beklentilerin odağı karşılaştırıldığında günümüzde Z kuşağı kadınlar istek ve taleplerini bireysel biçimde tanımlayarak sevgi, merhamet ve saygı ilişkisini sürekli kılma arzusunu dile getirmektedir. Anneler ise taleplerini kendisi ile birlikte ailesine ve toplumsal yapının düzenine göre biçimlendirmektedir. Kültür ve değerlerin daha etkin şekilde gözlemlendiği X ve Y kuşağı kadınlar sosyal çevre ve aile faktörünü bireysel kimliğin önüne çıkarmaktadır. Beklentilerin bir diğer önemli ayrımı Z kuşağı kadınların evliliği bir sorumluluk alanı olarak görüp belli zorlukların oluşacağından emin konuşmaktadırlar. Bu sebeple oluşacak problemlere karşı birlikte hareket etmeyi, evlilik beklentisi olarak sunmaktadır. Günümüzde sosyal ve ekonomik şartların gerektirdiği sorumluluklarla birlikte aile yönetimi geçmişe göre daha zordur. Bu zorluk aile içi ilişkilerinin sağlıklı biçimde yürütülememesi ile açıklanmaktadır. Kadınların da gelir getiren bir işte çalışması neticesinde aile içi işlerin belli biçimde paylaşılması zorunluluk arz etmektedir. Özellikle çocuk yetiştirme ve ev yönetimi konusunda sağlıklı bir iş bölümü günümüz evliliklerinin vazgeçilmezi olmaktadır. Bu sürece alışmak özellikle erkekler için kültürel ve sosyal açıdan zor durumda bırakmaktadır. Kadınların genel olarak bahsettiği zorluk ve sorumluluklar bu kapsamdadır. X ve Y kuşağı kadınlar için bakıldığında ise evlilik öncesi süreçte başlayan zorluklar ve sorumluluklar mevcuttur. Bu sebeple evlilik çoğu zaman bir kurtuluş ve hayale dönüşmektedir. Y kuşağı için söylenecek olursa eğitim ve sosyal imkânların sınırlı olması kız çocuklarının aile içi sorumlulukları daha çok almasını gerekli kılıyordu. Bu şekilde kadınlar evlenme öncesinde ailedeki erkeklere ve yönelik sorumlulukları olduğu gibi evliliğe hazırlığı da bu şekilde gerçekleştiriyordu. Evlilik bu sebeple bir kazanım ve sonuca dönüşüyordu. Evlenme süreci ile birlikte zorlukların üstesinden gelme ve bir yuvanın sahibi olma durumu bu sebeple kadın için hedefe dönüşüyordu. X ve Y kuşağı kız çocukları için ailede saygı ve değer görmek, erkeklere göre daha sınırlı olduğu için bu durum evlilik beklentilerine de yansımıştır. Bu sebeple evlilikten beklentiler

sorgulandığında X ve Y kuşağı kadınların önceliğinin saygı olduğu dikkat çekmiştir. Buna karşılık Z kuşağı kızların sevgiyi öncelediği görülmüştür. X ve Y kuşağı kadınlar mahrum kaldığı saygı ve değer iletişimini kız çocuklarına gösterdiği için beklentiler farklılaşmıştır. Ayrıca evlilik tercihleri ve evlilik kararları mevcut yapıda bireysel biçimde geliştiği için talep ve beklentiler sevgi ve mutluluk odaklı olmaktadır. Genç bireyler artık tanışıp konuşarak saygı ilişkisinin sınırlarını kendileri çizmektedir. Ancak sevgi daha duygusal ve zaman içerisinde gelişen bir olgu olarak ona dair beklentiler önemsenmektedir. Ayrıca günümüzde ilişkilerin kolayca bitmesi ve sevginin değersiz kılınması evlilik gibi ciddi bir kurum için önemsenen ve öncelenen bir gerekliliğe dönüşmüştür. Evlenme ve boşanma X ve Y kuşağı için kurumsal ve toplumsal bir mahiyet içerirken günümüzde daha çok bireysel biçimde gerçekleşmektedir. Kısaca evliliklerde ilişki ve iletişimler geçmişten günümüze rasyonellikten duygusallığa doğru biçimlenmiştir.

5.2. Toplumsal Değişim ve Aile İçi İlişkilerin Dönüşümü

Toplumsal değişimler ile birlikte evlenme ritüelleri, evlenme kararı, evlenme yaşı ve boşanma sebepleri de kuşaklar arasında farklılık göstermiştir. Evliliklerin bireysel kararlar doğrultusunda gerçekleşmeye yöneldiğini önceki başlıklarda dile getirmiştik. Bu sebeple evlenme yaşı, evliliğin sonuçlanması ve evliliklere ailelerin etkisi bu başlık altında tartışılacaktır. Kadınların toplumsal yaşamda yer alması öncelikle evlilik yaşını üstlere çıkarmıştır. Ancak evlilik yaşının uzamasının daha önemli bir sebebi kentleşmedir. Kırsal yaşamda bir erkeğin evlenmesi için gerekli şartlar 18 yaşına gelmesi ve askerliğini yapmasıdır. Köy yaşamında iş ve iş bulma gibi bir problem olmamaktadır. Aile işi olarak çiftçilik, çocukluktan itibaren öğrenilen ve ailenin geçimine yeterli olan bir imkan sunmaktadır. Ancak kentlerde birçok iş kolu için eğitim şarttır. Özellikle denklik açısından iyi bir işe sahip olmak evlilik kararında belirleyicidir. Kırsal yaşamda ise belirleyici olan ailenin sosyal konumudur. Kentlerde bireyler kendi başarı ve statüsü ile anılmaktadır. Eğitimi tamamlama, iş bulma ve evlilik hazırlıklarının tamamlanması ile birlikte yaş 25'in üzerine çıkmaktadır. Kadınlar için de bu yaşlar önemlidir. Kırsal yaşamda erkeklerin öğrendiği gibi kız çocukları aile içi işlerle erken yaşta tanışıp evliliğe hazırlanır. Ancak kentlerde eğitim ve başarı odağı ile kız çocukları ev içi işler yerine kariyer planı yapmaktadır. Bu tercih evlenme kararı, evlenme yaşı ve evlilik beklentisini farklılaştırmaktadır. Kadınlar geçmişte özgürlük ve beklentilerini evlenecekleri kişiye, onun gücüne ve onunla birlikte kuracağı yuvaya bağlamaktadır. Günümüzde ise ekonomik özgürlüğü olan kadın kendi mutluluğu ve beklentisini kendi özgür sınırlarında belirlemektedir. Evleneceği kişinin de bu sınırlara riayet etmesini bekleyerek evlenme girişiminde bulunur. Evlenme yaşının uzaması ile bireylerde seçicilik ve zor beğenme hali ile de gözlenir. Ayrıca X ve Y kuşağı için genellikle evlilik kararı ve eş seçiminde aile

etkisi gözlenirken günümüzde kadınlar tercihlerini kendileri belirlemektedir. Ayrıca geçmişte ayrılma ve reddetme eğilimi doğru karşılanmazken şimdi evlilik öncesinde flört ilişkileri oldukça yaygındır. Bu durum bireylerin birbirini tanınması açısından faydalı olurken, evlenme öncesinde evlilik gibi ilişki yaşanması aile ve evlilik kurumunun mahremiyet odağını zedelemektedir.

İlişki ve iletişimlerin sıradanlaşmasının evliliğe dair olumsuz nitelikleri, boşanmaların yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bu noktada Z kuşağı kadınlar için en önemli boşanma sebebini aldatma ve şiddet oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze ilişkilerin bireyselleşmesi, kadınların zor durumda kalmaları sonucunda kolayca boşanma kararı almalarına yol açmaktadır. Bu bir noktada avantaj oluştururken diğer yandan parçalanmış ailelerin artmasına yol açmaktadır. Kültür ve toplum baskısının etkisinin az olması ile şiddet ve zorbalığa maruz kalan kadınların boşanması daha kolay olmaktadır ayrıca ekonomik özgürlük bu noktada kadınların boşanma sonrası süreçte erkeğe bağımlı olmasını engellemektedir. Ancak Y kuşağı için boşanma toplumsal bir ayıp olarak görülür. Erkeğin aldatma, şiddet vb. zorbalıklarına rağmen kadının boşanma talebi kimi zaman olumsuz karşılanır. Ayrıca kadının erkeğe ekonomik olarak bağımlı olması boşanmasını engellemektedir. Diğer açıdan bakılırsa önemsiz denebilecek sebeplerden bile boşanmaların yaygınlaşması, tahammülün az olması günümüz evliliklerin önemli özelliklerindedir. Geçmiş dönemde aile ve evliliklerde fedakârlık ve sabır, evliliklerin devamına ailenin korunmasına aracılık etmiştir.

Evliliklerin sürdürülmesi konusunda ailelerin etkisi de oldukça belirleyicidir. Geleneksel yapılarda ailelerin evlilik üzerindeki etkisi daha belirgindir. Bu durum aile yönetiminde katkı sağlasa da çoğu zaman aile içi problemlerin görünmesine yol açmaktadır. Günümüzde ise bu etki oldukça sınırlıdır. Çiftler kendi kararlarını alma konusunda daha bağımsız olurken ilişkilerde yaşanan hatalar ve ortaya çıkan problemler konusunda yalnızlaşmaları söz konusu olabilir. Bu noktada dengeleyici bir unsur olarak aile etkisi olumlanmalıdır. Ailelerin ev içi sorunlara karışmak yerine sağlıklı bir ilişkinin sürdürülebilmesi için destek olmaları önemlidir. Ancak geçmişten günümüze çoğunlukla evlilik sürecinde ailelerin birbirine rekabet anlayışı ile çocuklar üzerinden bir üstünlük kurma çabaları dikkat çekmektedir. Bu çaba evlenme gerçekleşmeden problemlerin yaşanmasına yol açmaktadır. Özellikle evliliklerde gerekli ritüeller ve ekonomik zorlukların ortaya çıkması çiftleri kişilik ve duygusal uyumdan ziyade maddi kazanımlara yönlendirmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklar üzerinden oluşturmaya çalıştıkları otorite, evliliklerin sonlanmasına sebep olmaktadır.

5.3. Evliliğin Bugünü ve Yarını

Evliliklerin günümüzde temsil ettiği kurumsal ve duygusal mahiyeti geçmişe oranla oldukça zayıflamıştır. Her iki kuşak katılımcı da bu noktada benzer kanaatlerde bulunmuştur. Evliliğin bir tercih olma durumu, beklentilerin yüksek olması ve diğer sosyal etkenler evliliği kurumsal anlamda yıpratmıştır. Günümüzde şiddet ve aldatma vakalarının hem görünümünün hem de yaygınlığının artması boşanmaları yaygınlaştırdığı gibi bireylerin evlilik kurumuna dair güveni azaltmıştır. Evlilik ile özel ve özdeşleşen deneyimlerin evlilik öncesi süreçte yaşanabilmesi bireylerin evliliğe dair algısını sıradanlaştırmıştır. Evliliklerin maddi odaklı ve amaçlı gerçekleşmesi her iki kuşak için de endişe verici olarak değerlendirilmiştir. Gösteriş olgusu ve medya etkisi de bu süreçte etkilidir. Tüketim toplumunda her eylem ve sahip olunan şeylerin paylaşılması, gösterilme çabası gösterişçi tüketimin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bireyler artık sahip oldukları şeyleri, gittikleri yerleri ve eylemleri kendileri için değil diğer bireylere göstermek için gerçekleştirmektedir. Beğenilme arzusu, ailenin mahremiyetini evliliğin sınırlarından çıkarmıştır. Bundan dolayıdır ki evlilik kurumunun yakın gelecekte ortadan kalkacağına dair düşünce de Y ve Z kuşağı bireyler hem fikir olmuştur.

Tüm bu sorunlar eşliğinde sağlıklı bir evlilik sürdürmenin yolu ve yöntemi sorgulandığında iletişim ve anlayışın önemine vurgu yapılmıştır. Kişiler arasındaki uyum ve etkileşimin maddi beklentilerin önüne geçmesi evliliklerin sürekliliğine yol açmaktadır. Bireylerin evlenme kararı verirken sadece maddi ve rasyonel etkileşime kapılmasını yanlışlığı kadar, sadece duygusal reflekslerle hareket etmesi de olumsuz sonuçları doğurur. Bu sebeple öncelikle kişilik uyumlarına dikkat edilmelidir. Devamında ise sevgi ve saygının inşa edilmesi, sürekli ve sürdürülebilir kılınması önemsenmelidir. Evlilik ile ortaya çıkan sorumlulukların paylaşılması yükü hafiflettiği gibi ailenin sürekliliği konusunda belirleyici olur. Ortaya çıkan problemlerin büyümeden çözülmesi ve çiftlerin birbirine karşı duygusal anlamda zıtlaşması şiddeti ortaya çıkarır. Bu süreçte yapıcı ve profesyonel davranılmalı ve gerektiğinde uzmanlara başvurulmalıdır. Çiftler birbirini rakip olarak görmemeli ve aynı amaçla hareket etmelidir. Ailelerin müdahalesi de bu ölçüde olmalıdır. Rekabet unsuru ortaya çıkarılmaksızın iş birliği ve uyum sağlanmalıdır. Yaşanan problemlerde çiftlerin haklı çıkma çabası, çiftleri çatışma ve tartışmaya sürükler. Bu vesile ile evliliği sürdürmeye yönelik gayret ortadan kalkar. Birbirine ilgisi kalmayan çiftler aldatmaya yönelir ve şiddet kaçınılmaz olur.

Sonuç

Toplumsal değişim ekseninde evlilik tercihleri ve evlenmeye dair temel beklentilerinin incelendiği bu çalışmada X, Y ile Z kuşağı kadınların kanaatlerinin belli noktalarda farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu farklılıklar kültürel ve sosyal farklılaşmalar özelinde biçimlenmiştir. Öncelikle evlenme tercihlerinin evlenme sürecinde farklı olması; evliliklere ailelerin müdahalesinin azalması ile anlamlı bir farklılığa dönüşmüştür. Bireyselleşme ve kentleşme ekseninde evlilik ve ilişkilerde karar alma mekanizması bireysel tercihler sonucu gelişmektedir. X ve Y kuşağı için ailenin sosyal konumu öne çıkarken Z kuşağında bireysel başarı ve duygusal ilişkiler belirleyici olmaktadır. Ayrıca günümüzde evliliklerin geçmişe nazaran süreç olmaktan öte bir tercihe dönüştüğü dikkat çekmiştir. X ve Y kuşağı kadınlar evliliği zorluklardan kurtulmak için algılarken, Z kuşağı kadınlar evliliği zorluklara beraber girmek olarak yorumlamıştır. Günümüzde ekonomik ve sosyal şartların evliliği daha zor gerçekleştirilen bir birleşim olmasına yöneltmiştir. X ve Y kuşağı döneminde erkeğin askerliğini yapmış olması evlenme için yeterli olmaktadır. Çünkü kadının eğitim ve sosyal anlamda beklentileri kısıtlıdır. Ancak Z kuşağı için eğitim ve kariyer öncelenmektedir. Bu sebeple evlenme kararı zor alınmakla birlikte evlenme yaşı uzamıştır. Nihayetinde günümüzde zorluklarla gerçekleşen evliliklere nazaran kolaylıkla boşanmaların olması aile kurumunun geleceğine dair karamsar düşünceleri her iki kuşak için de ortak kanaate vardırırıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: *Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.*

Etik Kurul Onayı: *Evlenme Tercihlerinin Toplumsal Değişim Bağlamında Kuşaklararası Etkisi isimli nitel görüşme formu için Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurul Başkanlığı'ndan 25.08.2021 tarihli, 2021/24 sayılı toplantıda gerekli etik kurul belgesi temin edilmiştir.*

Kaynakça

- Ali, A., Demir, S. A. (2014). Belli Parametrelere Göre Kuşaklararası Sosyal Değişme (Aile Değerleri Üzerine Bir Karşılaştırma). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(1), 125-151.
- Altuntek, N. S. (2001). Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 17-28.
- Aydın, O., & Baran, G. (2010). Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 117-126.
- Bakırcı, M. (2020). Üç Nesilde Dinî ve Kültürel Değişim. *Tevilat*, 1(1), 155-186.

- Baş, E. (2021). Evlilik: Modernleşme Sürecinde Kuşaklararası Yaşanan Değişim. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 20(2), 821-845.
- Bora, A. (2005). *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler: Algılar ve Zihniyet Yapıları*. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.
- Campbell, G. (2012). Evliliğe Karşı. (Çev. Habibe Şentürk). Geoaktif Yayınları.
- Connell, R. W. (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar. (Çev.: Cem Soydemir). Ayrıntı Yayınları.
- Çiftçi, D. (1992). Kadının Toplumsal Harekeliliğinde Eğitimin Rolü. *Sosyoloji Dergisi*, (3), 147-161.
- Dindar, V. (2019). Gençlerde Evlilik Yaşının Uzaması Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Araştırma. *İlahiyat Akademi*, (12), 257-284.
- Gittins, D. (1991). *Aile Sorgulanıyor*. (Çev. Tuna Erdem). Pencere Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 8 (1-2), 46-67.
- Gültekin, D. T., & Parlar, H. (2019). Evlenme Biçimi ve Evlenme Süresi Bağlamında Evlilik Öncesi Sürecin Kadınlardaki Evlilik Doyumuna Etkisi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 2(1), 38-56.
- Kıray, M. B. (2006). Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme. Bağlam Yayıncılık.
- Kublay, D., & OKTAN, V. (2015). Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.
- Miller, C. B. (1996). *Aile Araştırma Yöntemleri*. (Çev.: Dinçay Köksal). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Neuman, W. L. (2009). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar: 1. Cilt*. (Çev. Sedef Özge). Cilt. Yayıncısı.
- Sevinç, Ö. (1992). Mübadele ve Çatışma Kuramlarında Aile. *Sosyoloji Dergisi*, (3), 117-129.
- Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., vd. (2017). Evlilik Ve Eş Seçme Tutumuna Kuşakların Etkisi: X Ve Y Kuşaklarının Karşılaştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 69-92.
- Tezcan, M. (2000). *Türk Aile Antropolojisi*. İmge Kitabevi.
- Yasa, İ. (1973). Evlilik ve Geniş Aile Kurumlarının Yazgısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt, XXVIII, 1-10.